

Politiskt deltagande bland äldre i Finland och Sverige. En studie av deltagandemönster och förklaringar i förändringens ljus

MIKAEL NYGÅRD OCH GUNBORG JAKOBSSON

ABSTRACT

Political participation of older people in Finland and Sweden – patterns, drivers and changes

The article examines political participation among older adults in Österbotten, Finland and Västerbotten, Sweden on the basis of survey data from the GERDA 2005 and 2010 surveys. Three research questions are investigated. First, the article aims at mapping patterns as well as levels of political participation, using the distinction between institutionalised and non-institutionalised participation as starting point. Second, the drivers of three types of political participation are examined, using the resource model of civic engagement as a reference. Third, the development of political participation over time is analysed, focussing on age-specific as well as cohort-specific changes. The paper offers three contributions to the literature. First, it shows that although voting behaviour is more common than non-institutionalised participation, older people remain far from passive between elections. Second, it largely corroborates the resource theory, but also shows that the explanative power of this model varies between different types of participation. Third, it shows that institutionalised behaviour tend to decrease as younger cohorts become aged, while non-institutionalised participation on the other hand seem to become somewhat more common among older Finns and Swedes.

Introduktion

En vanlig uppfattning om äldre medborgares politiska beteende är att de röstar flitigt i val men att det är betydligt ovanligare med politiskt deltagande mellan valen. Intresset för äldre personer politiska deltagande har ökat under de senaste decennierna (t.ex. Goerres 2009). Detta hänger delvis samman med att de äldre på grund av växande antal och sin höga röstmöjlighetsbenägenhet ofta framställts som en allt mer inflytelserik grupp i samhället (t.ex. Schulz och Binstock 2006). Trots att äldres politiska deltagande började uppmärksammas på 1980-talet i samband med den politiska gerontologins genombrott (Cutler 1977), är det fortfarande ganska tunnslätt med forskningsbidrag som specifikt fokuserar på de äldre. Det behövs således mer kunskap för att öka förståelsen av vilken roll det politiska deltagandet spelar i de

äldres liv samt vad det betyder för deras inflytande i det demokratiska systemet.

Syftet med denna artikel är bidra till litteraturen på området genom att kartlägga mönster, drivkrafter och förändringar i det politiska deltagandet bland äldre finländska och svenska medborgare. Artikeln baserar sig på enkätdata som insamlades åren 2005 och 2010 inom det s.k. GERDA-projektet och som bland annat kartlägger 65-, 70-, 75- och 80-åringars politiska aktivitet. Det övergripande syftet kan sönderspjalas i tre frågeställningar. Den första frågeställningen handlar om mönstret i de äldres politiska deltagande: dvs. vilka typer av aktiviteter deltar äldre i och vilka aktiviteter är mer ovanliga? Den andra frågeställningen handlar om varför äldre personer deltar politiskt: vilka är de centrala drivkrafterna bakom olika typer av politiskt deltagande? Den tredje frågeställningen, slutligen, handlar om hur det

politiska deltagandet bland äldre förändras över tid: vad händer med deltagandegraden i olika politiska aktiviteter när man åldras?

Artikeln kan sägas komma med åtminstone tre bidrag till förståelsen av äldre medborgare som politiska varelser. För det första ger den en mer nyanserad bild av äldres politiska deltagande än den traditionella genom att bland annat visa att äldre ingalunda är passiva mellan valen. För det andra visar den att drivkrafterna bakom äldres politiska deltagande i Kvarkenregionen är kopplat till personliga egenskaper, olika politiska resurser och socioekonomisk ställning, men även att förklaringarna skiljer sig åt när det gäller olika typer av deltagande. För det tredje visar den att det politiska deltagandet tenderar att förändras över tid samt att det i hög grad är kohortrelaterat, vilket i sin tur kan tänkas ha vissa implikationer för framtidens politik.

Artikeln är uppbyggd enligt följande. I följande avsnitt definieras artikelns centrala begrepp vid sidan av en översikt av tidigare forskning om äldres politiska deltagande. I det tredje avsnittet presenteras studiens data och tillvägagångssätt. Det fjärde avsnittet innehåller en presentation av forskningsresultaten och det femte och sista avsnittet ägnas åt en sammanfattning och diskussion av resultaten.

Äldre och politiskt deltagande – definitioner och tidigare forskning

Vad avses då egentligen när vi talar om ”äldre personer”? Begrepp som ”äldre” eller ”hög ålder” är inte enkla att definiera på ett entydigt sätt. De är mycket kontextkänsliga, föränderliga och kan många gånger vara rent av godtyckliga (jfr Westerhof och Tulle 2011; Wilson 2000). Ofta brukar gränsen mellan medelålder och ålderdom dras någonstans i 60–70-årsåldern, i regel brukar sådana demarkationslinjer stöda sig på det faktum att den lagstadgade pensionsåldern i många europeiska länder ligger någonstans inom detta åldersspann (Walker och Maltby 2012). När vi talar om äldre medborgare i denna artikel avses personer som har fyllt 65 år.

Vilken betydelse har då ålder för politiskt deltagande? Här är det viktigt att minnas att kronologisk ålder i sig inte nödvändigt behöver ha en given betydelse för politiskt deltagande. Likväl spelar åldern ändå ofta en indirekt roll, eftersom den är förenad med andra betydelser och roller som i sig inverkar

på deltagandet (Alwin m.fl. 1991; Wass 2008; Wilson 2000). Som ett exempel kan man tänka sig att pensionering leder till att man får mer tid för att engagera sig i politik än tidigare. Samtidigt kan hög ålder även vara relaterad med en högre risk för funktionsnedsättning, vilket i sin tur skulle tala för att det politiska deltagandet, liksom samhällslig aktivitet i övrigt, blir mer osannolikt ju högre upp i åldern man kommer. Sambandet mellan ålder och politiskt deltagande över livscykeln brukar därför beskrivas i form av en uppochnedvänd kurva (jfr Wass 2008), enligt vilket deltagandet är lågt när man är ung, stiger i medelåldern, och återigen sjunker i ålderdomen. Sambandet mellan ålder och politiskt deltagande är dock mer komplicerat än så. Dels kompliceras saken av att hög ålder har olika inverkan på deltagandet beroende på vilken form av deltagande vi ser på, dels vet vi att deltagandemönster oftast är väldigt kohortspecifika. Låt oss därför först se närmare på olika former av politiskt deltagande och sedan göra ett nedslag i vad tidigare forskning ger vid handen.

Politiskt deltagande kan betyda många olika saker. För det första kan man fråga sig vad som gör en handling politisk till att börja med. Att de flesta ser röstning som politisk är väl knappast någon överraskning, men är även en konsumentbojkott politisk? I denna artikel utgår vi från Sidney Verba med kollegers (1995, 38) definition av politiskt deltagande, med vilket avser de individuella, icke-professionella och frivilliga aktiviteter som direkt eller indirekt syftar till att påverka politiska utfall eller förhållanden i samhället, att ändra politikens institutionella premisser eller som handlar om att välja och påverka de personer som fattar beslut. Detta innebär att t.ex. kampanjarbete eller kandidering för politiska poster faller utanför definitionen, likaså beaktas inte sådana aktiviteter som representerar ett allmänt intresse för politik (t.ex. tidningsläsning) eller som ansluter till social aktivitet i allmänhet, såsom föreningsverksamhet.

Man kan skilja mellan olika former av politiskt deltagande beträffande vilken influens de kan förväntas ha på politiken eller på de politiska eliterna. Medan röstning kan ses som ett effektivt sätt att utöva påtryckning, men som ett mindre effektivt sätt att uttrycka politiska åsikter, är det motsatta vanligen fallet med olika typer av politiska upprop eller protester (jfr Goerres 2010; Verba m.fl. 1995; Verba m.fl. 1978). Även i fråga om graden av formalisering samt

koppling till den representativa demokratin finns det skillnader. I detta fall brukar forskningen vanligen skilja mellan s.k. institutionaliserat och icke-institutionaliserat politiskt deltagande (t.ex. Goerres, 2010; Kaase, 1999). Med det förstnämnda avses vanligen mer formaliserade aktiviteter inom ramen för den representativa demokratin, såsom röstning i val, medan det senare avser mer informella och spontana aktiviteter inom eller utanför den representativa demokratis gränser, t.ex. att kontakta politiker, skriva på upprop eller att bojkotta företag. Ibland används också distinktionen konventionellt och okonventionellt deltagande (Barnes m.fl. 1979; Bengtsson och Christensen 2009). Denna distinktion är dock problematisk, eftersom den är tidstypisk. Den beaktar exempelvis inte att vissa aktiviteter som förut sågs som okonventionella inte längre behöver betraktas som sådana (Dalton 2006).

Medan institutionaliserat politiskt deltagande överlag verkar minska i popularitet, tycks det icke-institutionaliserade deltagandet ha behållit eller till och med ökat i popularitet, speciellt bland de yngre åldersgrupperna (Franklin 2004; Goerres 2010; Henn och Weinstein 2006). Förklaringen har bland annat ansetts ligga i förändrade politiska socialisationsmönster (t.ex. Franklin 2004; McDewitt 2006) samt de värdeförändringar som skett i västvärlden under efterkrigstiden (Inglehart 1990). När det däremot gäller äldre personer har man funnit att det institutionaliserade deltagandet ännu så länge verkar vara mer etablerat än det icke-institutionaliserade (Goerres 2009; Norris 2002; Quintelier 2007) även om dessa resultat inte alla gånger är helt entydiga. När det gäller att skriva brev till beslutsfattare, fann Campbell (2003) exempelvis inga större skillnader mellan äldre och yngre medborgare i USA, medan Kam (2000) fann väldigt svagt stöd för antagandet att icke-institutionaliserat deltagande skulle vara mer sällsynt bland äldre i Hong Kong. I en studie av européers politiska deltagande fann Goerres (2009) att röstningsbenägenheten i regel är högre bland äldre människor än vad s.k. icke-institutionaliserat deltagande, men han fann samtidigt att sådana mönster varierar väldigt mycket mellan länder och att de även påverkas av s.k. kohort- eller generationseffekter. När vi pratar om vilka politiska beteendemönster som äldre medborgare uppvisar, spelar det med andra ord en stor roll var och när man är född. De beteenden och attityder som man har socialiserats till som barn och som ung medborgare följer oftast med en

under resten av livet. Likaså spelar den omgivning och den politiska kultur som rådde i landet där man växte upp och fostrades till medborgare stor roll för detta beteende som äldre (jfr Hyman 1959; McDewitt 2006). På basis av diskussionen så långt kunde man kanske anta att de äldre som befinner sig i fokus för denna artikel, äldre österbottningar och västerbottningar födda mellan 1930 och 1945, uppvisar ett högre institutionaliserat politiskt deltagande, såsom röstning i val, i förhållande till s.k. icke-institutionaliserat deltagande (t.ex. deltagande i politiska protester osv.). Detta antagande bygger på att dessa kohorter har socialiserats in i en politisk kultur och ett beteendemönster där röstning sågs som den primära deltagandeformen, medan icke-institutionaliserade former av deltagande kan ses som mer typiska för senare kohorter. Vidare kan man anta att det finns vissa skillnader mellan finländska och svenska äldre med tanke på de skillnader i politisk kultur som tidigare forskning påvisat (t.ex. Einhorn och Logue 2003; Kroll 2007). Denna forskning har bland annat visat att den svenska politiska kulturen är med ideologiserad och mer blockbaserad i Sverige än i Finland. Detta kan tänkas ha inflytande på de äldres politiska deltagande i form av en högre valbenägenhet och ett högre deltagande mellan valen bland svenska äldre.

Ifall vi för stunden bortser från det politiska beteendets kontext- och kohortkänslighet, så vilka är då drivkrafterna rent allmänt bakom äldres politiska deltagande i USA menade Verba och Nie (1972) att det politiska deltagandet överlag är kopplat till de socioekonomiska resurser man har. Bland dessa resurser är det främst utbildning som visat sig ha en positiv effekt på deltagandet (jfr Verba och Nie 1972; Wolfinger och Rosenstone 1980). Enligt den så kallade resursteorin (Verba m.fl. 1995) kan man överlag urskilja tre grupper av mobiliserande resurser, eller drivkrafter, bakom politiskt deltagande.

För det första spelar socioekonomiska resurser en viktig roll. Ju högre utbildning och inkomst man exempelvis har, desto mer sannolikt är det att man deltar politiskt. Detta torde gälla både det institutionaliserade och det icke-institutionaliserade deltagandet (jfr Goerres 2009). För det andra spelar intresset för politik och graden av politisk involvering en roll för deltagandet. Med politisk involvering avses vanligen vilket förtroende man har för politiska institutioner eller hur man upplever sig kunna

påverka. Den sistnämnda aspekten brukar indelas i inre och yttre påverkningsmöjligheter. De inre påverkningsmöjligheterna (*internal efficacy*) handlar om upplevelsen av den egna kapaciteten att påverka medan de yttre påverkningsmöjligheterna (*external efficacy*) handlar om huruvida man upplever att politiker överhuvudtaget lyssnar på ens åsikt (Craig m.fl. 1990). Det finns en mängd studier som visar på en positiv effekt av politiskt förtroende och upplevda påverkningsmöjligheter på politiskt deltagande (Bäck och Kestilä 2009; Campbell 2003; Goerres 2009; Grönlund och Setälä 2007; Howard och Gilbert 2009; Kaase 1999; Rosenstone och Hansen 1993). Enligt Goerres (2009) spelar dock de inre påverkningsmöjligheterna (*internal efficacy*) en större roll för äldres röstningsbeteende än de yttre. Vi kan på basis av detta anta att de upplevda inre påverkningsmöjligheterna spelar en något mer framträdande roll för det institutionaliserade deltagandet, samt att de yttre påverkningsmöjligheterna kan tänkas spela en något större roll för det icke-institutionaliserade deltagandet, som till stor del sker mellan val. Men det är även möjligt att andra variabler som på ett eller annat sätt fångar upp politisk involvering, såsom politiskt intresse eller partimedlemskap, kan ha en positiv effekt på både institutionaliserat och icke-institutionaliserat deltagande. Även frågor som berör den upplevda attityden mot äldre inom politiken och frågor som berör välfärdsstaten kan tänkas spela en roll här. Campbell (2003) har som ett exempel visat att äldre amerikaner tenderar uppvisa ett högre deltagande i frågor som anknyter till pensioner eller andra liknande välfärdsrelaterade frågor.

För det tredje spelar sociala resurser, såsom sociala nätverk eller ens förtroende för medmänniskor, en roll för hur aktiv man är politiskt. Sociala resurser brukar ofta kallas för socialt kapital (t.ex. Putnam 1993). Enligt Putnam (2000, 1993) finns det ett positivt samband mellan socialt kapital å ena sidan samt ekonomisk framgång och demokrati å den andra sidan. Ju större ens sociala nätverk är och ju mer man litar på sina medmänniskor, desto sannolikare är det att man engagerar sig i politik. Förklaringen till detta antas vara att socialt kapital skapar en ”vianda” som gör människor villiga att samarbeta för att nå gemensamma mål. Men man kan tänka sig att deltagandet i föreningar även lär och tränar individens medborgerliga färdigheter, som att hålla tal eller att argumentera, vilket i sin tur ökar känslan av att kunna påverka (Bäck 2011; Howard och Gilbert

2008). Dessutom har det föreslagits att föreningsengagemang mobiliserar individen politiskt genom det meningsutbyte och de kontakter det medför samt att den sociala samhörigheten med andra minskar informations- och motivationskostnaderna för att delta (Teorell 2003; Verba m.fl. 1995). Det finns dock de som ifrågasätter huruvida ett aktivt deltagande i sociala nätverk nödvändigtvis har en positiv effekt på politiskt deltagande (Wollebaek och Selle 2003). Ifall vi relaterar denna diskussion till de äldre i denna undersökning kan man kanske förvänta sig att en högre grad av sociala resurser, eller socialt kapital i form av större nätverk och högre mellanmännisklig tillit, har en positiv effekt på den politiska aktiviteten, både när det gäller det institutionaliserade och icke-institutionaliserade deltagandet.

Vilken användning har vi då av denna resursmodell när det gäller att förklara politiskt deltagande bland äldre? Det finns egentligen ingenting som tyder på att modellen inte skulle gälla även för äldre människor, men saken compliceras givetvis något av s.k. kohorteffekter och det urval som används. Äldre i ett visst land som tillhör en och samma kohort kan förväntas ha socialiserats in i likadana preferensstrukturer och beteendemönster som i regel sitter i även när man uppnår hög ålder (Goerres 2009; McDevitt 2006). I ett tvärsnittsurval är det dock i regel svårt att kontrollera för kohorteffekter, utan dessa måste i så fall behandlas som en designspecifik effekt, och resultaten tolkas utifrån detta.

Ifall vi ser på människorna som ingår i denna artikel, dvs. äldre personer i Finland och Sverige födda år 1930, 1935, 1940 respektive år 1945, uppnådde dessa rösträttsåldern (21 år) i början av 1950-respektive 1960-talet, en tid när valdeltagandet både i Finland och Sverige i regel var högre än idag (jfr Einhorn och Logue 2003, 355, 359). Men samtidigt finner vi att valdeltagandet varit något högre i Sverige än i Finland, något som kan tänkas ha att göra med olikheter i politisk kultur och det faktum att Finland deltog i andra världskriget medan Sverige stod utanför. I 1951 års riksdagsval uppgick röstdeltagandet i Finland exempelvis till 74.6 %, medan det år 1962 låg på 85.1 %. I det svenska riksdagsvalet år 1952 uppgick deltagandet till 79.1 % medan det år 1960 hade ökat till 85.9 % (ibid.). Vilka effekter detta kan tänkas ha på det politiska deltagandet bland dagens äldre är svårt att säga exakt, men sannolikt kan vi förvänta oss att en högre genomsnittlig deltagandegrad i fråga om institutionaliserat delta-

gande, såsom röstning, än i fråga om icke-institutionaliserat deltagande.

Vi kan således avslutningsvis formulera ett antal forskningshypoteser med tanke på föreliggande undersökning. För det första kan vi förvänta oss att aktiviteter som på basis av tidigare forskning kunde benämnas som hörande till ett institutionaliserat deltagande är vanligare än icke-institutionaliserade politiska aktiviteter. För det andra kan vi förvänta oss att den ovannämnda resursmodellens förklaringsgrad varierar mellan olika typer av politiskt deltagande, så att socioekonomiska resurser och sociala resurser (socialt kapital) påverkar både institutionaliserat och icke-institutionaliserat deltagande i ungefär lika hög grad, medan inverkan av de faktorer som hänför sig till politisk involvering ser olika ut för dessa huvudgrupper av deltagande. Vi kan således förvänta oss att inre påverkningsmöjligheter påverkar institutionaliserat deltagande positivt, medan olika yttre påverkningsmöjligheter däremot har en positiv effekt på icke-institutionaliserat deltagande. För det tredje kan vi förvänta oss att det skett en ökning av det icke-institutionaliserade deltagandet över tid medan det institutionaliserade deltagande däremot minskar.

Data, analysmetoder och variabler

Datamaterialet

I denna artikel analyseras äldre finländares och svensks deltagande i s.k. institutionaliserade och icke-institutionaliserade politiska aktiviteter över tid. Det som vi söker efter är huruvida det finns skillnader mellan dessa två, men även vad det är som förklarar de äldres deltagande. För det tredje vill vi även veta hur deltagandemönstren förändrats både inom en och samma kohort samt mellan olika kohorter. Det datamaterial som ligger till grund för analysen härstammar från det s.k. GERDA-projektet (Gerontologisk resurs- och databas), ett äldre forskningsprojekt med inriktning på äldres hälsa, levnadsförhållanden och samhälleliga delaktighet (se GERDA 2011), som samlades in år 2005 och 2010 bland äldre österbottningar i Finland och äldre västerbottningar i Sverige. I år 2005 års undersökning ingick alla 65- och 75-åringar (personer födda år 1930 och 1940) bosatta i 18 österbottniska och 15 västerbottniska kommuner, utom i Vasa, där varannan person

i ifrågavarande åldergrupper ingick, och i Skellefteå respektive Umeå, där var tredje person i ifrågavarande åldergrupper ingick. 2010 års undersökning hade en liknande uppläggning, men med den skillnaden att fyra åldergrupper nu ingick, dvs. de som befann sig i 65-, 70-, 75- och 80-årsåldern (födda 1945, 1940, 1935 och 1930). Detta gör att vi kan för det första kan studera hur deltagandet för en och samma kohort (i detta fall de som är födda år 1930 respektive år 1940) förändrats över en tid på fem år, även om vi här inte kan följa förändringen på individnivå. För det andra kan vi även se ifall det finns kohortskillnader i politiskt deltagande, genom att jämföra de som är födda 1930 respektive 1940 med dem som är födda 1935 respektive 1945. Det kan visserligen diskuteras huruvida fem år är tillräckligt för att vi ska kunna prata om skilda kohorter. På basis av Roos (refererad i Wass 2008, 34–35) kunde alla dessa fyra årskullar räknas i den s.k. återuppbyggnadskohorten, men å andra sidan kan man hävda att det finns vissa skillnader mellan årskullarna, t.ex. kriget, som gör det motiverat att tala om fyra skilda politiska kohorter (jfr Jussila, Hentilä och Nevakivi 2009).

Varje respondent sändes ett frågeformulär på sitt eget modersmål, på basis av uppgifter från befolkningsregistret i Finland och skatteförvaltningen i Sverige. År 2005 sändes frågeformulär ut till 2340 personer i åldern 65 och 75 år i Finland och till 2597 personer i samma åldergrupper i Sverige, varav 1547 personer (ca 66 %) valde att besvara det i Finland and 1823 personer i Sverige (ca 70 %), vilket resulterade i ett totalsampel på 3380 personer. År 2010 gick ett nästan likadant frågeformulär ut till 5271 finländare i åldrarna 65, 70, 75 och 80 år och 5425 personer i samma åldergrupper i Sverige, varav 3059 personer besvarade det i Finland (ca 58 %) och 3779 personer i Sverige (ca 70 %), vilket resulterade i ett totalsampel på 6838 personer (för mer detaljer kring urval och bortfallsanalys, se Herberts 2011, 2005).

Analysmetoder och variabler

Artikeln empiriska del baserar sig på de 11 frågor om politiskt deltagande som ingick i både 2005 års och 2010 års enkäter. Dessa frågor mätte bland annat röstningsaktiviteten i olika typer av val samt hur ofta man deltagit i olika typer av icke-institutionaliserade aktiviteter såsom att kontakta politiker eller tjäns-

temän, och kan därmed sägas motsvara de frågetyper man använt sig av i tidigare studier inom detta område (t.ex. Goerres 2009).

Det första steget i den empiriska analysen bestod av att mäta deltagandegraden för de 11 olika politiska aktiviteterna för att få en första övergripande bild av mönstret i äldre österbottningars politiska deltagande och för att testa huruvida man är mer aktiv i fråga om institutionaliserat deltagande än i icke-institutionaliserat deltagande.

Det andra steget handlade om att testa olika förklaringar till politiskt deltagande. Detta gjordes så att vi först, på basis av datamaterialet från år 2010, utkristalliserade tre övergripande dimensioner av politiskt deltagande med hjälp av faktoranalys. På basis av denna faktoranalys skapades tre summavariabler (index). Den första variabeln, *röstningsaktivitet*, är ett dikotomiserat index på basis av fyra typer av röstningsaktivitet, kommunval, riksdagsval, presidentval i Finland respektive landstingsval i Sverige (kategorier: 1=röstade i alla tre senaste valen, annars 0).¹ Varken deltagande i EU-val eller kyrkofullmäktigeval uppvisade laddningar på de bakomliggande dimensionerna, vilket tyder på att de följer en annan logik än de övriga typerna av röstning. Därför lämnades dessa aktiviteter utanför regressionsanalysen. Interreliabiliteten i detta index uppgick till 0,830 mätt med *Cronbach's Alpha*. Denna summavariabel kan ses som en representant för institutionaliserat politiskt deltagande eftersom det handlar om röstning i val och således relaterar till formaliserade politiska aktiviteter som försiggår inom den representativa demokratins ramar (jfr Goerres 2009).

Den andra variabeln, *politisk påverkan*, hänföres sig däremot till icke-institutionaliserat politiskt deltagande och konstruerades på basis av huruvida man kontaktat politiker/tjänstemän, överklagat beslut eller skrivit tidningsinsändare (kategorier: 1=deltagit i åtminstone en av aktiviteterna under de fem senaste åren, annars 0).² Interreliabiliteten uppgick här till 0,600.

Den tredje variabeln, *protestverksamhet*, var likaså kopplad till icke-institutionaliserat deltagande, men laddade istället på aktiviteter som undertecknande av upprop och deltagande i demonstrationer eller bojkotter, (kategorier: 1=deltagit i åtminstone en av aktiviteterna under de fem senaste åren, annars 0).³ Här uppgick interreliabiliteten till 0,590.

Det andra steget i den empiriska analysen bestod av en logistisk regressionsanalys för att se ifall resurs-

modellen (Verba m.fl. 1995) lyckades förklara de äldres deltagande i Öster- och Västerbotten. De utfallsvariabler som användes i denna regressionsanalys bestod av de tre summavariablerna (indexen) som genererades medelst faktoranalysen och som presenterats ovan. Dataprogrammet som användes för analyserna var SPSS, version 21. Svartsfördelningen för de använda variablerna presenteras i tabell 1.

De oberoende variablerna *på individnivå* bestod av tre grupper. Till den första gruppen, bakomliggande *sociodemografiska variabler*, hörde *ålder* (65, 70, 75 eller 80 år), *kön* (kvinna, man), *språk* (svenska, finska eller annat), *civilstånd* (singel, parförhållande), *tid som man bott på orten* (20 år, 21 år eller längre) samt *självskattad hälsa* (god, dålig).⁴

Den andra gruppen bestod av resursvariabler i enlighet med den s.k. resursmodellen (Verba m.fl. 1995). Dessa variabler bestod av *inkomst* ("låg", mindre än 1000 €/10 000 SEK per månad, "hög", 1001 €/10 010 SEK eller mera), *utbildning* (under 10 år, 10 år eller mera), *politiskt förtroende* (låg, högt), *upplevda inre påverkningsmöjligheter* (små, stora), *partimedlemskap* (ja, nej), *politiskt intresse* (låg, högt), *föreningsaktivitet* (låg, högt) och *mellemmänskligt förtroende* (låg, högt).⁵

Till den tredje gruppen hörde två attitydvariabler som mätte graden av *förtroende för hälso- och sjukvården* i ens hemkommun (låg, högt) och *upplevd attityd mot äldre personer i politiken* (positiv, negativ).⁶ Dessa används här som ställföreträdande variabler för att mäta upplevda yttre påverkningsmöjligheter, eftersom egentliga variabler för att mäta yttre påverkningsmöjligheter saknades i GERDA-enkäten. När det gäller förtroendet för hälso- och sjukvården kan denna variabel tänkas fungera som en allmän representant för inställningen till välfärdsservicen i kommunen. Ifall denna upplevs som dålig eller hotad av nedskärningar kan man förvänta sig att detta skapar incitament för att engagera sig politiskt äldre (jfr Calnan och Sanford 2004; Campbell 2003). När det å andra sidan gäller variabeln upplevda attityder mot äldre kan man förvänta sig att förekomst av negativ äldresyn inom politiken åtminstone till viss del kan ha en negativ effekt på politiskt engagemang (Campbell 2003; Cuddy m.fl. 2005; Gething 1999; Tsychiya m.fl. 2003). För att kontrollera effekten av land infördes även en dummyvariabel för land i den logistiska regressionsanalysen.

Det tredje och sista steget av analysen innebar att vi undersökte hur det politiska deltagandet föränd-

rats över tid genom att jämföra resultaten från 2005 och 2010 års GERDA-enkäter. Trots att inga egentliga tidsuppföljningar på individnivå kan göras, eftersom vi här har att göra med två upprepade tvärsnittstudier, kan vi dock studera hur deltagandet förändrats både *inom* och *mellan* kohorter, eller anorlunda uttryckt: a) hur det politiska deltagandet utvecklats över tid (från 2005 till 2010) för en och samma kohort (dvs. de som är födda år 1930 respektive år 1940) och b) hur yngre kohorter skiljer sig från äldre i detta avseende (dvs. de som är födda 1935/1945 i förhållande till de som är födda 1935/1940)?

Resultat

Den första forskningsfrågan gällde mönster i äldres politiska deltagande. Det politiska deltagandet mättes i GERDA-enkäten med elva frågor som handlade om huruvida man hade röstat i det senaste riksdagsvalet till huruvida man under den senast femårsperioden hade kontaktat en tjänsteman eller politiker. Som framgår av figur 1, varierade deltagandegraden som väntat mellan olika typer av aktiviteter. Figuren visar hur den genomsnittliga deltagandegraden för

Tabell 1. Fördelningen av respondenter (%) enligt variabel och land år 2010 (N=6838). Källa: GERDA-enkäten 2010.

	Finland (N=3059)		Sverige (N=3779)	
	%	%	%	%
Utfallsvariabler:				
Röstningsaktivitet (låg, röstade i alla tre val)	17.8	82.2	19.3	80.7
Påverkan (låg, deltagit i en aktivitet)	74.0	26.0	64.3	35.7
Protestverksamhet (låg, deltagit i en aktivitet)	67.2	32.8	59.8	40.2
Oberoende variabler på individnivå:				
<i>Sociodemografiska variabler:</i>				
Ålder (65 år, 70 år)	39.8	22.2	36.4	25.9
Ålder, forts. (75 år, 80 år)	21.2	16.8	20.7	17.0
Kön (kvinna, man)	55.9	44.1	52.4	47.6
Språk (svenska, finska eller annat)	61.8	38.2	98.0	2.0
Civilstånd (singel, parförhållande)	24.4	75.6	28.5	71.5
Boendetid (20 år, 21 år eller längre)	11.7	88.3	23.4	76.6
Hälsa (dålig, bra)	40.4	59.6	33.2	66.8
<i>Resursvariabler:</i>				
Inkomst (låg, hög)	31.5	68.5	27.6	72.4
Utbildning (0-9 år, 10 år eller längre)	45.2	54.8	50.5	49.5
Politiskt förtroende (lågt, högt)	87.2	12.8	77.9	22.1
Upplevda påverkningsmöjligheter (små, stora)	43.5	56.5	45.8	54.2
Partimedlemskap (nej, ja)	71.1	28.9	79.6	20.4
Politiskt intresse (litet, stort)	7.9	92.1	5.3	94.7
Föreningsverksamhet (lågt, högt)	82.3	17.7	79.4	20.6
Mellanmänskligt förtroende (lågt, högt)	32.0	68.0	27.6	72.4
<i>Attitydvariabler:</i>				
Förtroende för hälsovård (lågt, högt)	48.8	51.2	53.9	46.1
Upplevd äldreattityd inom politiken (positiv, negativ)	43.6	56.4	40.0	60.0

dessa elva aktiviteter år 2005 och 2010, uppdelat för Västerbotten, svenska Österbotten (de kommuner där svenskspråkiga är i majoritet) samt finska Österbotten (kommuner med finskspråkiga i majoritet).

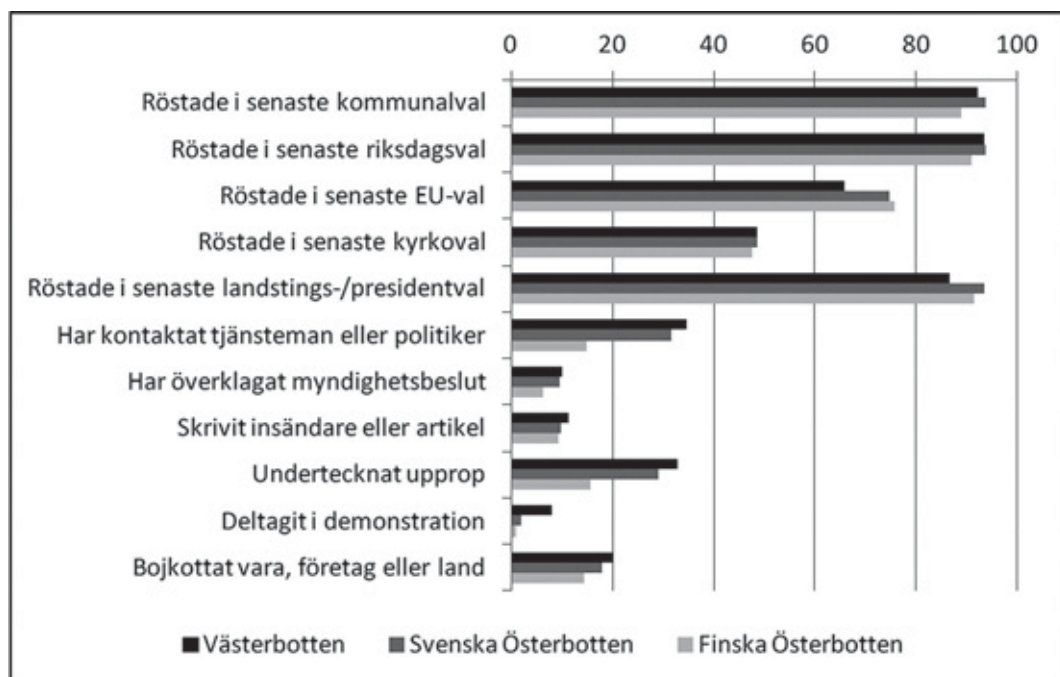
Vi ser att röstningsaktiviteten, dit även kyrkoval räknas, genomgående ligger på en högre nivå än aktiviteter som kan räknas till det icke-institutionaliserade deltagandet, dvs. politiskt deltagande mellan val (jfr Goerres 2009).

Det fanns dock en viss variation inom dessa båda huvudgrupper. Ser vi först på de institutionaliserade aktiviteterna, finner vi ett mycket högt genomsnittligt deltagande när det gäller kommunal-, riksdagsval och presidentval/landstingsval, medan deltagande är lägre för de övriga två valen. Deltagandeprocenten för den förstnämnda gruppen rörde sig mellan 80 och något över 90 procent, vilket överstiger det genomsnittliga deltagandet för dessa val när man ser till hela den röstberättigade befolkningen (jfr Bengtsson och Christensen 2009; Borg 2005).

När det gäller de icke-institutionaliserade aktiviteterna, så finner vi att dessa främst tycks handla om påverkan via brev till politiker snarare än ”ak-

tiva” protester såsom att exempelvis ”dra ut på gatan” för att demonstrera. De vanligaste formerna av icke-institutionellt deltagande var att kontakta tjänstemän eller politiker, att skriva under upprop samt att bojkotta varor eller företag. Andelen västerbottningar och svenskösterbottningar som uppgav att de hade påtalat en brist genom att kontakta politiker låg i snitt över 30 %, medan andelen var något mindre för finskösterbottningarnas del. Här ska dock noteras att siffrorna förändras något ifall vi inte tar med 80-åringarna i bilden, eftersom vi då i regel får ett något högre deltagande beträffande de icke-institutionaliserade aktiviteterna.

Den andra forskningsfrågan gällde vilka drivkrafterna bakom äldres politiska deltagande är. Denna del av analysen baserade sig endast på datamaterialet från 2010 års GERDA-enkät. För att erhålla en mer överskådligt bild av mönstret i de äldre politiska deltagande analyserades de 11 formerna av deltagande först med hjälp av faktoranalys. På basis av tidigare forskning (t.ex. Verba m.fl. 1978) kan man förvänta sig att finna underliggande dimensioner i det politiska deltagandet, vilket skulle innebära att

Figur 1. Den genomsnittliga deltagandegraden (i %) för 11 politiska aktiviteter i Västerbotten, svenska Österbotten och finska Österbotten. Staplarna uttrycker ett medeltal för de uppmätta deltagandeprocenterna i 2005 och 2010 års enkäter (källa: GERDA-enkäten 2005 och 2010).

de som deltar i en viss typ av aktivitet också tenderar att delta i andra liknande aktiviteter. Som framgår av tabell 2 kunde vi med faktoranalysens hjälp identifiera tre sådana bakomliggande dimensioner av politiskt deltagande.

Den första dimensionen, *röstningsaktivitet*, laddade starkt på variabler som röstning i kommunalval, riksdagsval samt presidentval i Finland respektive landstingsval i Sverige. Däremot fann vi inte motsvarande laddningar för EU-valens eller kyrkofullmäktigevalens del, vilket kan tolkas som att dessa följer en annan deltagandelogik än de övriga valformerna (jfr Barnes m.fl. 1979). Den andra dimensionen, *politisk påverkan*, laddade starkt på kontakt med politiker, överklagande av beslut och skrivande av tidningsartiklar, och kan kanske sagas hänföra sig till sådana icke-institutionaliserade former av deltagande som uttrycker en slags ambition att påverka systemet ”inifrån” (jfr Bengtsson och Christensen

Serup 2009). Den tredje dimensionen, *protestverksamhet*, representerar i sin tur en tredje verksamhetslogik, som kan tänkas fungera lika bra innanför det representativa politiska systemets gränser som utanför dessa. Denna dimension laddade på icke-institutionaliserade former av deltagande som att skriva på upprop samt att delta i demonstrationer eller bojkotter. På så sätt kan den sägas representera en form av ”öppen protestverksamhet” som i högre grad brukar tillskrivas yngre och medelålders människor än äldre personer (jfr Barnes m.fl. 1979; Goerres 2010, 2009; Jennings och Markus 1988; Rosenstone och Hansen 1993; Quintilier 2007).

Vilka var då de drivkrafter bakom äldres deltagande som kunde identifieras med hjälp av GERDA-datamaterialet? Med hjälp av de tre indexen genererade av faktoranalysen analyserades drivkrafterna med hjälp av logistisk regressionsanalys (se tabell 3).

Tabell 2. Dimensioner av politiskt deltagande bland äldre i Väster- och Österbotten (N=6838)

Typ av aktivitet:	Dimensioner		
	1	2	3
Röstade i senaste kommunalval	.863	.066	– .052
Röstade i senaste riksdagsval	.862	.086	– .054
Röstade i senaste EU-val	.570	.023	.199
Röstade i senaste kyrkofullmäktigeval	.500	– .058	.146
Röstade i senaste president-/landstingsval	.827	.059	.015
Kontaktat politiker eller tjänsteman	.050	.744	.210
Överklagat beslut	.012	.817	.023
Skrivit tidningsinsändare	.038	.625	.291
Undertecknat upprop	.111	.231	.708
Deltagit i en demonstration	.028	.186	.642
Bojkottat en vara, ett företag eller land	.065	.054	.706
Eigenvalue	2.768	1.722	1.608
% of variance	25.16	15.66	14.62

Förklaring: tabellen rapporterar faktorladdningar med hjälp av principal component analysis (varimax rotation with Kaiser normalisation) på basis av de 11 frågorna om politiskt deltagande. Faktorladdningar starkare än 0.60 markerades med fet stil. De tre dimensionerna är: 1. Röstningsaktivitet, 2. Politisk påverkan, 3. Protestverksamhet.

Tabell 3. Drivkrafter bakom äldres politiska deltagande i Öster- och Västerbotten år 2010. Logistisk regression med logaritmerade odds (OR), N=6838 (källa: GERDA-enkäten, 2010)

	M1: röstningsaktivitet		M2: politisk påverkan		M3: protestaktivitet	
	OR	Sig.	OR	Sig.	OR	Sig.
<i>Sociodemografiska variabler</i>						
Ålder						
65 år, födda 1945	1		1		1	
70 år, födda 1940	0.971		0.683	***	0.897	
75 år, födda 1935	1.149		0.712	***	0.696	***
80 år, födda 1930	0.855		0.525	***	0.651	***
Kön						
Kvinna	1		1		1	
Man	0.827		1.614	***	0.866	*
Språk						
Svenska	1		1		1	
Finska eller annat	0.736	*	0.506	***	0.696	***
Civilstånd						
Singel	1		1		1	
I parförhållande	1.446	***0.887	0.887		1.108	
Boendetid						
20 år	1		1		1	
21 år eller längre	1.482	***	0.701	***	0.853	†
Hälsa						
Dålig	1		1		1	
Bra	1.246	*	0.891		1.182	*
<i>Resursvariabler:</i>						
Inkomst						
Låg	1		1		1	
Hög	1.725	***	1.272	**	1.309	**
Utbildning						
Under 10 år	1		1		1	
10 år eller mer	1.632	***	1.801	***	1.642	***
Politiskt förtroende						
Lågt	1		1		1	
Högt	1.812	***	0.971		0.989	
Inre påverkningsmöjligheter						
Små	1		1		1	
Stora	1.222	*	1.695	***	1.077	
Partimedlemskap						
Nej	1		1		1	
Ja	3.425	***	1.885	***	1.976	***
Politiskt intresse						
Lågt	1		1		1	
Högt	1.740	***	0.841		1.218	
Föreningsaktivitet						
Lågt	1		1		1	
Högt	2.128	***	1.720	***	1.710	***
Mellanmänskligt förtroende						
Lågt	1		1		1	
Högt	1.108		1.059		1.216	**
<i>Attitydvariabler:</i>						
Förtroende för hälsovård						
Lågt	1		1		1	
Högt	1.005		1.225	**	1.236	**
Upplevd attityd mot äldre inom politiken						
Positiv	1		1		1	
Negativ	0.735	**	0.752	***	0.581	***
Land						
Sverige	1		1		1	
Finland	1.334	*	0.764	**	0.807	**
-2 Log likelihood	3101.4		5079.0		5452.1	
Cox och Snell R square	0.081		0.132		0.104	
Nagelkerke R square	0.147		0.18		0.140	

Förklaring: Den estimerade kategorin i modell 1 är: röstade i alla tre val. Den estimerade kategorin i modell 2 och 3 är: deltog i åtminstone en aktivitet. *** p < 0.001, ** p < 0.01, * p < 0.05, † p < 0.10.

Tabellen består av tre modeller som visar logarimerade oddsen av de oberoende variablerna för de tre formerna av politiskt deltagande som vi extraherade med hjälp av faktoranalysen i tabell 2, dvs. *röstningsaktivitet*, *politisk påverkan* och *protestverksamhet*. Ser vi på den första modellen som visar oddsen för *röstningsaktivitet* finner vi att resursmodellen (Verba m.fl. 1995) som väntat verkar få starkt stöd. Oddset för att ha deltagit i alla tre val ökar markant ifall man har hög inkomst, hög utbildning, hyser starkt förtroende för riksdag och regering, är medlem i ett politiskt parti, är intresserad av politik och är aktiv inom föreningsverksamhet. Däremot är sambandet med stora upplevda påverkningsmöjligheter inte lika starkt, men ändå signifikant på 0.05-nivån, medan mellanmännskligt förtroende inte tycks ha något samband med röstningsaktivitet. Intressant att notera är även att det finns ett starkt och positivt samband mellan civilstånd, boendetid och upplevda äldreattityder å ena sidan och röstningsaktivitet å den andra. Det är också intressant att notera att oddset är signifikant högre för Finland än Sverige, vilket tyder på att österbottniska äldre verkar vara mer aktiva röstare än de västerbottniska.

När det gäller den andra modellen som visar resultaten för utfallsvariabeln *politisk påverkan*, ser vi att resursmodellen även här verkar få visst stöd, men dock inte på samma sätt som i fråga om röstning. Vi finner även att de sociodemografiska och de s.k. attitydvariablerna verkar spela en någon större roll här i förhållande till de s.k. resursvariablerna. Precis som i den första modellen är hög inkomst och utbildning är även här positivt och signifikant associerade med politisk påverkan. Detsamma gäller även upplevda inre påverkningsmöjligheter, partimedlemskap samt föreningsverksamhet. Däremot spelar varken politiskt förtroende, politiskt intresse eller mellanmännskligt förtroende någon signifikant roll här. Det som är intressant här är att de sociodemografiska variablerna och attitydvariablerna har en större betydelse än i modell 1. Vi ser att ålder, kön, språk och boendetid är signifikant korrelerade med politisk påverkan. Detta kan tolkas som att ju äldre man är desto mindre är benägenheten att delta i denna typ av aktivitet. Likaså är man mindre benägen att delta ifall boendetiden överstiger 21 år och ifall man har finska eller annat språk än svenska som modersmål. Däremot är män mer benägna än kvinnor att delta.

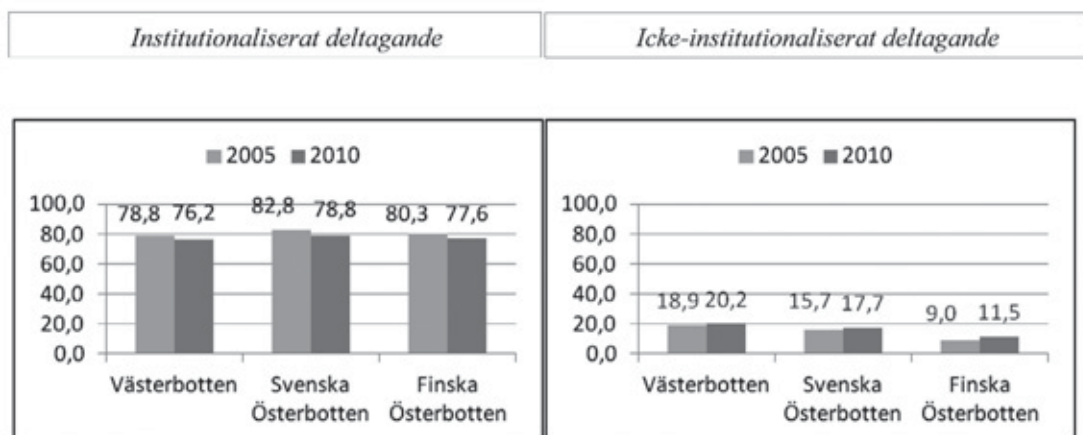
När det gäller attitydvariablerna ser vi att benägenheten att ägna sig åt påverkan ökar signifikant

ifall man hyser stort förtroende för hälso- och sjukvården i sin hemkommun, vilket kan tolkas som att man är speciellt brydd att t.ex. kontakta en politiker och påtala brister ifall man är nöjd med systemet (och tvärtom). Detta stöder de resultat som Campbell (2003) fann i USA, och som visade att välfärdsstatliga frågor påverkar de äldres politiska deltagande. Likaså finner vi att en upplevd negativ attityd mot äldre i politiken signifikant minskar benägenheten att delta i denna typ av politisk verksamhet. I fråga om land ser vi att de österbottniska äldre har ett signifikant lägre odds att delta i denna typ av politisk aktivitet än de västerbottniska.

Ser vi på den tredje modellen som visar oddsen för utfallsvariabeln *protestverksamhet*, finner vi åter igen att resursmodellen enbart fungerar delvis, medan de sociodemografiska, attitydvariablerna ger signifikanta utslag. Av resursvariablerna ser vi att hög inkomst och utbildning signifikant ökar benägenheten att delta, liksom partimedlemskap, föreningsverksamhet och mellanmännskligt förtroende. Vi ser också att benägenheten signifikant är lägre ifall man är äldre, man, finskspråkig eller upplever sin hälsa som dålig. Likaså är oddset för deltagande högre ifall man är nöjd med hälso- och sjukvården, men mindre ifall man upplever attityden mot äldre som negativ. Precis som i modell 2 är oddset för österbottniska äldre att delta i denna typ av aktivitet lägre än bland de västerbottniska äldre.

Den tredje och sista delen av analysen handlade om vilka förändringar vi kan spåra i äldres politiska deltagande över tid. I figur 2 har vi klumpat ihop de 11 olika aktiviteterna till två huvudgrupper av politiskt deltagande, institutionaliserat och icke-institutionaliserat deltagande, samt granskat hur dessa förändras över tid för de tre aktuella områdena. Vi ser att den genomsnittliga deltagandegraden ligger betydligt högre för de institutionaliserade aktiviteterna (till vänster) än de icke-institutionaliserade (till höger).

Flitigast att rösta verkar dock de äldre i svenska Österbotten vara, vilket till viss del kan förklaras av att man i högre grad ser röstandet som ett sätt att skydda sina språkliga rättigheter (Allardt 1956; Sundberg 1984). Däremot är västerbottniska äldre något aktivare än sina österbottniska bröder och systrar när det gäller det icke-institutionaliserade deltagandet. Men vad säger då resultaten om förändringar över tid?

Figur 2. Institutionaliserat deltagande (till vänster) och icke-institutionaliserat deltagande (till höger) bland äldre i Västerbotten (N=3169/6805) samt svenska (N=1000/2083) och finska Österbotten (N=818/1539). Staplarna anger den genomsnittliga aktivitetsgraden (i %) för olika aktiviteter tillhörande de två huvudtyperna av politiskt deltagande (källa: GERDA-enkäten 2005 och 2010)

På basis av figur 2 kan vi se att det institutionaliserade deltagandet tenderar att sjunka över tid medan det icke-institutionaliserade deltagandet däremot verkar öka. Det tycks alltså bli allt vanligare att äldre påverkar även mellan valen. Detta kan ha olika förklaringar, en är att informationssamhället, och speciellt Internet, har ökat möjligheterna (och minskat kostnaderna) för att engagera sig. En annan orsak är att yngre kohorter har socialiserats till andra former av deltagande än äldre kohorter. Var och när man är född har en betydelse i detta sammanhang, och yngre kohorter (speciellt i Västerbotten) verkar sålunda ha mer positivt, eller mindre negativt, förhållningssätt till icke-institutionaliserade former av deltagande än vad äldre kohorter har (jfr Gorres 2009).

Vi har dock all anledning att påpeka att figur 2 ger endast en grov bild av förändringen i politiskt deltagande över tid. Vi ser här resultatet för alla respondenter vid de två tidpunkterna, vilket och inte berättar något om ålders- eller kohortspecifika förändringar. Isolerar vi dessa två från varandra, genom att dels studera hur det politiska deltagandet utvecklats över tid för en och samma kohort (dvs. de födda 1930 respektive 1940), dels studera hur yngre kohorter skiljer sig från äldre (dvs. de födda 1935 och 1945 i förhållande till de födda 1930 och 1940) finner vi ganska intressanta resultat. Dessa sammanfattas i tabell 4.

Ser vi först på den åldersspecifika förändringen så verkar det politiska deltagandet överlag att sjunka

Tabell 4. Den åldersrelaterade och kohortrelaterade förändringen i äldres politiska deltagande under en femårsperiod (2005–2010). Källa: GERDA-enkäten 2005 och 2010

	Åldersspecifik förändring 2005–2010		Kohortspecifik förändring 2005–2010	
	Födda 1940	Födda 1930	Födda 1940 vs. födda 1945	Födda 1930 vs. födda 1935
Västerbotten				
Institutionaliserat	-0.7	-2.9	-3.4	-1.9
Icke-institutionaliserat	-3.1	0.0	2.7	3.0
Svenska Österbotten				
Institutionaliserat	-2.9	-5.4	-3.6	-3.7
Icke-institutionaliserat	-3.3	-0.7	2.8	3.8
Finska Österbotten				
Institutionaliserat	-2.2	-6.5	-4.5	1.8
Icke-institutionaliserat	-0.1	1.2	3.2	4.0

Förklaring: siffrorna i tabellen visar förändringen över tid beträffande den genomsnittliga deltagandegraden för institutionaliserat och icke-institutionaliserat deltagande.

varefter som man blir äldre (jfr Wass 2008). De kohorter som år 2005 var 65 (födda 1940) respektive 75 år (födda 1930) uppvisade i regel en lägre deltagandenivå år 2010 (när de blivit fem år äldre). För den kohort som var född år 1940 sjönk deltagandet för de icke-institutionaliserade deltagandeformerna något kraftigare än det institutionaliserade i västerbottningarnas och svenskösterbottningarnas fall, medan det motsatta var fallet för finskösterbottningarnas del.

För den kohort som var född 1930 ser vi däremot ett annat mönster; här tenderar röstningsdeltagandet gå ner över tid, medan detta inte gäller de icke-institutionaliserade deltagandeformerna. Bland de finskösterbottningar som var födda år 1930 går deltagandegraden för de icke-institutionaliserade aktiviteterna till och med upp något när man blivit fem år äldre. Detta är något förvånade resultat eftersom man kanske hade kunnat förvänta sig att åldrandet skulle drabba det icke-institutionaliserade deltagandet hårdare än röstningen.

Vi bör emellertid minnas att vi här har att göra med medelvärden som inte korrigerats för sådana aktiviteter som innehåller extremvärden. EU-valen är en sådan aktivitet och bojkottandet en annan. Ifall vi exkluderar dessa aktiviteter från våra beräkningar, så hålls röstningsaktiviteten (exklusive EU-val) mer eller mindre oförändrad över tid för 1930-talisterna, medan de icke-institutionaliserade aktiviteterna (exklusive bojkottandet) däremot sjunker betydligt. Det som är intressant här är att bojkottandet tycks ha blivit så pass mer vanligt bland de äldre. I och för sig är detta inte något konstigt eftersom det trots allt handlar om en protestaktivitet som kräver ringa resurser för att genomföras.

Ser vi för det andra på den kohortspecifika förändringen finner vi att graden i fråga om alla deltagandeformer stiger över tid i fråga om icke-institutionaliserade former av politiskt deltagande, medan utvecklingen tycks vara den motsatta när det gäller institutionaliserade aktiviteter. Detta betyder att yngre kohorter tenderar vara mindre aktiva röstare, men däremot mer aktiva mellan valen än äldre kohorter. De som alltså år 2010 var 65 respektive 75 år (dvs. födda 1945 respektive 1935) var i regel inte lika aktiva röstare, men var å andra sidan mer aktiva mellan valen än de personer som var i motsvarande ålder år 2005. Detta är resultat som ligger i linje med de forskningsresultat som man tidigare funnit beträffande skillnader mellan olika åldersko-

horters politiska deltagande (t.ex. Goerres 2009; Wass 2008).

Sammanfattning och diskussion

På basis av denna artikel kan tre övergripande konklusioner göras. För det första påminner äldre väster- och österbottningars politiska deltagande mycket om de allmänna mönster som man funnit i tidigare forskning gällande äldres politiska aktivitet (t.ex. Campbell 2003; Goerres 2009; Jennings och Markus 1988; Quintelier 2007). Vi fann exempelvis att de äldre i Kvarken-regionen verkar vara mycket aktiva när det gäller institutionaliserade politiska aktiviteter, medan deltagandet i icke-institutionaliserade aktiviteter var betydligt lägre. Detta betyder dock inte att alla äldre skulle vara inaktiva mellan valen – tvärtom visade sig (speciellt västerbottningarna) vara relativt aktiva i fråga om att skriva insändare eller att kontakta politiker.

Den andra slutsatsen är att den s.k. resursmodellen för politiskt deltagande (Verba m.fl. 1995) får stöd av resultaten från GERDA-enkäten, men vi ser även att detta gäller i första hand röstningsaktivitet, medan modellen inte fungerade lika bra när det gällde att förklara politisk påverkan eller protestverksamhet. Detta har högst troligen att göra med att de tre formerna av politiskt deltagande följer olika typer av logik och tidsanda, och att resursmodellen fungerar bäst i fråga om de politiska aktiviteter som var de förhärskande under den period (1970- och 1980-talet) när modellen utvecklades, dvs. röstning i val. När det å andra sidan gäller påverkan och protestverksamhet så ser vi att dessa i högre grad hänger samman med vem man är, hur gammal man är, i vilken grad man är nöjd med välfärdssystemet och uppfattar attityden mot äldre som positiv. Detta kan tolkas som så att protestverksamhet, i högre grad än i fallet med röstning och påverkan, är något som påverkas av de politiska traditionerna och kulturen som råder i kommunen där man bor.

Den tredje slutsatsen är att formerna för politiskt deltagande tenderar förändras över tid, och att detta är relaterat både till åldersspecifika och kontextspecifika effekter. Visserligen är deltagandet i s.k. icke-institutionaliserade aktiviteter vanligen lägre än röstningsdeltagandet bland äldre, men samtidigt verkar det som om denna typ av deltagande håller på att öka. När yngre kohorter blir äldre kommer

troligen röstningsdeltagandet att sjunka, medan aktiviteten mellan val däremot ökar. Speciellt kunde i våra studier märka att konsumentbojkotter verkar vara på uppgång. Detta är intressant eftersom denna form av deltagande inte tenderar att vara kopplat så mycket till traditionella drivkrafter såsom resursvariabler (jfr Verba m.fl. 1995), utan istället verkar det vara kopplat till de äldres status som konsumenter (jfr Stolle m.fl. 2005). Man kan fråga sig vilka effekter denna utveckling kan tänkas föra med sig på sikt för de äldres politiska inflytande i samhället. Eventuellt kan det tänkas att det allt växande deltagandet mellan valen kan leda till ett ökat inflytande och en positiv effekt på demokratin, eftersom de icke-institutionaliserade formerna av deltagande ofta ses som mer verkningsfulla i termer av politiskt inflytande och påverkan än vad röstningen gör (t.ex. Goerres 2009). En annan sak som stöder detta resonemang är att äldre idag har helt andra möjligheter att följa med i politiken och att påverka genom Internet; att påverka politiskt mellan val är inte längre lika beroende av huruvida man exempelvis har möjligheter att ta sig till en viss plats eller är fysiskt kapabel – genom informationsteknologins försorg kan man idag lika bra påverka via nätet som att dra ut på gatorna för att protestera.

Vilka mer långtgående konsekvenser detta kommer att ha på de äldres känsla av inflytande i samhället, deras verkliga möjligheter att kunna påverka den politiska beslutsprocessen samt maktfördelningen mellan de äldre och andra åldersgrupper i samhället är svårt att säga. Det är fullt möjligt att de äldres betydelse som en politisk kontingent kommer att öka i framtiden som en följd av andra typer av deltagandemönster och framförallt en högre aktivitet mellan valen. Detta skulle i så fall ge stöd åt de profetior som gjorts angående de äldre som en nära nog dominant politisk faktor i morgondagens samhälle (jfr Peterson 1999; Schultz och Binstock 2006). Ett dylikt scenario bygger dock på många olika, och osäkra, premisser såsom antagandet att övriga åldersgruppers deltagande övertid förblir konstant. Det är med andra ord på basis av detta material svårt att sja om hur deltagandet kommer att utvecklas i framtiden och speciellt vilka konsekvenser dessa mönster kommer att ha för de äldres inflytande. Det mest troliga är väl kanske att vi i framtiden kommer att få se ett allt mer diversifierat deltagandemönster bland äldre samt att skillnaden mellan dessa grupper och andra grupper överlag minskar.

NOTER

- Originalfrågan löd: "Röstade du vid de senaste ... Kommunvalet, Riksdagsvalet, Europaparlamentsvalet, Kyrkofullmäktigeval, Presidentvalet/Landstingsvalet?" (svarskategorier: 1=ja, 2=nej, 3=vet ej).
- Originalfrågan löd: "Har du under den senaste 5-årsperioden ... Tagit kontakt med någon tjänsteman eller förtroendeman, Överklagat myndighetsbeslut, Skrivit insändare eller artikel i tidning/tidskrift?" (svarskategorier: ja många gånger, ja någon enstaka gång, nej, minns inte).
- Originalfrågan löd: Har du under den senaste 5-årsperioden ... Undertecknat upprop, Deltagit i demonstration, Bojkottat en vara, företag eller land...? (svarskategorier: ja, många gånger, ja, någon gång, nej, minns ej)".
- Originalfrågan löd: "I allmänhet, hur bra skulle du säga att din hälsa är?" (svarskategorier: utmärkt, mycket bra, bra, dålig, mycket dålig).
- Originalfrågorna löd: *Inkomst*: "Vad är din månadsinkomst före skatt?" (0–500 €, 501–1000 €, 1001–1500 €, högre än 1500 €). *Utbildning*: "Hur många år har du gått i skola?" (kontinuerlig). *Politiskt förtroende*: "Vilket är ditt förtroende för riksdag och regering?" (starkt, varken starkt eller svagt, svagt, kan inte säga). *Förtroendet är kodat som "högt" ifall man svarat "starkt"*. *Upplevda påverkningsmöjligheter*: "Jag känner mig stark och inflytelserik i samhället" (instämmer helt, instämmer delvis, instämmer inte alls). *Påverkningsmöjligheterna har kodats som "stora" ifall man svarat att man instämmer helt*. *Partimedlemskap*: "Är du medlem i ett politiskt parti?" (aktiv medlem, passiv medlem, icke medlem). *Politiskt intresse*: "Ser du regelbundet på program/nyheter om samhällsliga frågor på tv?" (ja, nej). *Föreningsaktivitet*: index baserat på graden av aktivitet i idrotts- och fritidsföreningar, religiösa föreningar, social- och hälsovårdsföreningar, kulturella föreningar, pensionärsföreningar, bostads- eller lokalföreningar, anhörig- eller patientföreningar, samt övriga föreningar (aktiv medlem, passiv medlem, icke medlem). *Medlemskapet kodas som "högt" ifall man är aktiv medlem i minst två föreningar, annars "lägt"*. *Mellanmänskligt förtroende*: index baserat på frågan "Vilket förtroende har du för följande personer ... vänner och grannar?" (stort, varken stort eller litet, kan inte säga). *Förtroendet är kodat som "högt" ifall man har uppgett att man har stort förtroende för åtminstone ett av alternativen vänner eller grannar, annars "lägt"*.
- Originalfrågorna löd: *Förtroende för hälso- och sjukvård*: "Vilket förtroende har du för hälso- och sjukvården i din hemkommun?" (starkt, varken starkt eller svagt, svagt, kan inte säga). *Förtroendet är kodat som "högt" ifall man svarat "starkt", annars "lägt"*. *Upplevd attityd mot äldre i politiken*: "Vilken är enligt din åsikt den allmänna attityden gentemot äldre personer inom politiken?" (positiv, neutral, negativ, kan inte säga). Den upplevda attityden har kodats enligt originalsvarskategorierna, alternativen "neutral" och "kan inte säga" har exkluderats.

REFERENSER

- Allardt Erik. 1956. Social struktur och politisk aktivitet. Helsingfors: Söderströms.
- Alwin, Duane F., Cohen, Ronald L. och Newcomb, Theodore M. 1991. *Political Attitudes over the Life Span: the Bennington Women after Fifty Years*. Madison, WI: University of Wisconsin Press.

- Barnes, S. H., Kaase, M., Allerbeck, K. R., Farah, B. G., Heunks, F., Inglehart, R., Jennings, M. K., Klingemann, H.-D., Marsh, A. och Rosenmayer, L. 1979. *Political Action: Mass Participation in Five Western Democracies*. Beverly Hills, CA: Sage.
- Bengtsson, Åsa, Christensen, Serup Henrik. 2009. Politiskt deltagande i Finland – spridning och drivkrafter. *Politiikka* 51: 1, 77–95.
- Borg, Sami. 2005. *Kansalaisena Suomessa. Kansalaisvaikuttaminen Pohjoismaissa ja European Social Survey 2002. Julkaisu 2005: 3*. Helsingfors: Oikeusministeriö.
- Bäck, Maria och Kestilä, Elina. 2009. Social Capital and Political Trust in Finland: An Individual-Level Assessment. *Scandinavian Political Studies* 32:2, 171–194.
- Bäck, Maria 2011. *Societal kapital och politiskt deltagande i Europa*. Diss. Åbo: Åbo University Press.
- Calnan, M. W. och Sanford E. 2004. Public trust in health care: the system or the doctor? *Quality and Safety in Health Care* 13, 92–97.
- Campbell, Andrea Louise. 2003. *How Politics Make Citizens: Senior Political Activism and the American Welfare State*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Craig, Stephen C., Niemi, Richard G. och Silver, Glenn E. 1990. Political efficacy and trust: a report on the NES pilot study items. *Political Behavior* 12, 289–314.
- Cuddy, Amy J., Norton, Micheal I., Fiske, Susan T. 2005. This Old Stereotype: The Pervasiveness and Persistence of the Elderly Stereotype. *Journal of Social Issues* 62, 267–285.
- Dalton, Russell J. 2006. *Citizen Politics: Public Opinion and Political Parties in Advanced Industrial Democracies*. Washington, D.C: Congressional Quarterly Press. Fourth Edition.
- Einhorn, Eric och Logue, John 2003. *Modern Welfare States: Scandinavian Politics and Policy in the Global Age*. Westport: Praeger.
- Franklin, Mark N. 2004. *Voter turnout and the Dynamics of Electoral Competition in Established Democracies since 1945*. New York: Cambridge University Press.
- GERDA Bothnia. 2011. Gerda Bothnia. Tillgängligt on-line: <http://web.novia.fi/gerda/>. Hämtat 17.2.2011.
- Gething, Lindsay. 1999. Ageism and health care: The challenge for the future. *Australasian Journal on Ageing* 18, 2–3.
- Goerres, Achim. 2010. Being Less Active and Outnumbered? The political participation and relative pressure potential of young people in Europe. I verket Jürgen Tremmel (red.), *A young generation under pressure?* Berlin: Springer Verlag, 207–224.
- Goerres, Achim 2009. *The Political Participation of Older People in Europe: The Greying of Our Democracies*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Grönlund, Kimmo och Setälä, Maija. 2007. Political Trust, Satisfaction and Voter Turnout. *Comparative European Politics* 5, 400–422.
- Henn, Matt och Weinstein, Mark. 2006. Young people and political (in)activism: why don't young people vote? *Policy & Politics* 34, 517–534.
- Herberts, Kjell. 2005. Gerda-enkäten. Åbo Akademi, Institutet för finlandssvensk samhällsforskning.
- Herberts, Kjell. 2011. Gerda Botnia 2010. Åbo Akademi, Institutet för finlandssvensk samhällsforskning.
- Howard, Marc och Gilbert, Leah A. 2008. Cross-National Comparison of the Internal Effects of Participation in Voluntary Organizations. *Political Studies* 66, 12–32.
- Hyman, Herbert. 1959. *Political Socialization. A Study in the Psychology of Political Behavior*. Glencoe: The Free Press.
- Inglehart, Ronald. 1990. *Culture Shift in Advanced Industrial Society*. Princeton: Princeton University Press.
- Jennings, Kent M. och Markus, Gregory B. 1988. Political Involvement in the Later Years: A Longitudinal Survey. *American Journal of Political Science* 32, 302–316.
- Jussila, Osmo, Hentilä, Seppo och Nevakivi, Jukka 2009. *Finlands politiska historia 1809–2009*. Helsingfors: Schildts.
- Kaase, Max 1999. Interpersonal Trust, Political Trust and Non-Institutionalised Political Participation in Western Europe. *West European Politics* 22, 1–21.
- Kam, P.-K. 2000. Political disempowerment among older people in Hong Kong. *Journal of Cross-Cultural Gerontology* 15, 307–329.
- Kroll, Christian. 2007. Välfärdspolitikens offentliga ansikte i Sverige och Finland: Gemensamma förändringar och bestående nationella särdrag i pressdebatten 1985–2001. I verket Olli Kangas och Helena Kangasharju (red.), *Ordens makt och maktens ord*, Svenska Litteratursällskapet, Helsingfors, 285–321.
- McDevitt, Micheal. 2006. The partisan child: Developmental provocation as a model of political socialization. *International Journal of Public Opinion Research* 18, 67–88.
- Norris, Pippa. 2002. *Democratic Phoenix: Reinventing Political Activism*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Peterson, Peter G. 1999. *Gray Dawn. How the coming age wave will transform America – and the World*. New York: Time Book.
- Putnam, Robert 1993. *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Putnam, Robert. 2000. *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon and Schuster.
- Quintelier, Ellen. 2007. Differences in political participation between young and old people. *Contemporary Politics* 13, 165–180.
- Rosenstone, Steven J. och Hansen, John M. 1993. *Mobilization, participation and democracy in America*. New York: Longman.
- Schulz, James H. och Binstock, Robert H. 2006. *Ageing Nation: The Economics and Politics of Growing Older in America*. Westport, Connecticut: Praeger.
- Stolle, Dietlind, Hooghe, Marc och Micheletti, Michele. 2005. Politics in the Supermarket: Political Consumerism as a Form of Political Participation. *International Political Science Review* 26: 245–269.
- Sundberg, Jan. 1984. *Svenskhetens dilemma i Finland*. Esbo: Schildts.
- Teorell, Jan. 2003. Linking Social Capital to Political Participation: Voluntary Associations and Networks of Recruitment in Sweden. *Scandinavian Political Studies* 26, 49–66.
- Tornstam, Lars. 2011. *Åldrandets socialpsykologi*. Stockholm: Norstedts. 8 upplagan.
- Tsychiya, Aki, Dolan, Paul, Shaw, Rebecca. 2003. Measuring people's preferences regarding ageism in health: Some methodological issues and some fresh evidence. *Social Science and Medicine* 57, 687–696.
- Walker, Alan och Maltby, Tony (red.) 2014. *The Political Economy of Ageing and Later Life: Critical Perspective*. Cheltenham: Edward Elgar.
- Wass, Hanna. 2008. *Generations and turnout. The generational effect in electoral participation in Finland*. Acta Politica 35. Diss. Helsinki: Helsinki University Press.
- Verba, Sidney, Nie, Norman H. 1972. *Participation in America: Political Democracy and Social Equality*. New York: Harper and Row.

- Verba, Sidney, Nie Norman H., Kim, Jae-On. 1978. *The Modes of Democratic Participation: a cross-national comparison*. Beverly Hills, CA: Sage.
- Verba, Sidney, Schlozman Kay L., Brady, Henry E. 1995. *Voice and Equality: Civic Voluntarism in American Politics*. Cambridge: Harvard University Press.
- Wilson, Gail. 2000. *Understanding old age*. London: Sage.
- Wolfinger, Raymond E., Rosenstone, Steven J. 1980. *Who votes?* New Haven CT: Yale University Press.
- Wollebæk, Dag, Selle, Per. 2003. Participation and Social Capital Formation: Norway in a Comparative Perspective. *Scandinavian Political Studies* 26, 67–91.